

Fru kammerherreinde Steemann og Ålborgmødet 1898

Af Harald Nielsen

I dagene 13. og 14. juli 1898 holdt Det danske Missionsselskab ekstraordinært repræsentantmøde i Ålborg. Anledningen hertil var den voldsomme strid, som var blusset op omkring ledelsen af DMS, efter prost Jens Vahls afgang som selskabets formand den 17. september 1897¹. I løbet af foråret 1898 blev situationen omkring missionsselskabet så alvorlig, så der fra Indre Missions side – og først og fremmest fra Vilh. Becks² side – var lagt op til en sprængning af selskabet.

Denne sprængning undgik man, men bølgerne gik højt, hvad også denne skildring af Ålborgmødet viser. Den er skrevet af en af repræsentanterne fra Randers, fru Helga Steemann (1861-1952), gift med juristen Gustav Steemann (1845-1929) dengang borgmester i Randers, fra 1899 stiftsamtmand i Ribe og senere kammerherre.

Skildringen kendes ikke i original. Den findes i afskrift i pastor Theodor Løgstrups arkiv, som indtil 1975 var i familien Løgstrups eje og ikke offentlig tilgængelig. Dette arkiv blev ved brev af 3. marts 1975 overdraget Institut for Kirkehistorie i Århus af ejeren, direktør J. Løgstrup, Kvistgård.

Pastor T. Løgstrup (1853-1933) var DMS' første sekretær. Efter en aktiv indsats som bestyrelsesmedlem fra 1886, blev han i 1889 udnævnt til lønnet sekretær og rejsepræst og fortsatte samtidig som bestyrelsesmedlem indtil 1898. På grund af striden om selskabets ledelse i 1897/98, hvori han uundgåeligt måtte indtage en central placering, trådte han tilbage som bestyrelsesmedlem før Ålborgmødet for på den måde at bidrage til en løsning af selskabets problemer.

Hermed offentliggøres fru kammerherreinde Steemanns skildring i en nøjagtig gengivelse af pastor T. Løgstrups afskrivning. Det vil sige, at den anvendte ortografi udelukkende beror på ham. Undervejs har

Løgstrup forsynet skildringen med sine egne forklarende noter. Disse er anbragt i paranteser i selve teksten. Udgiverens noter er fortløbende nummereret og anbragt efter skildringen.

På ét punkt har udgiveren tilladt sig at redigere i Løgstrups forlæg. Det drejer sig om de sider, som i forlægget står side 19-21. Disse sider hører kronologisk hjemme allerførst i skildringen og er derfor anbragt på dette sted i denne udgave, da det letter læsningen, idet der henvises til, hvad Løgstrup selv har skrevet i en note på titelbladet til sin afskrift:

»Hvad der staar Side 19f. er Begivenheder forud for Møderne i Aalborg og Randers, saa det skulde egenlig staa først, men Fru Steemann har sendt mig det stykkevis i den her afskrevne Orden. Men derfor bør det alligevel egenlig læses først.

T. Løgstrup
8/6-1930.«

Efter fru Helga Steemanns beretning, der er afsluttet den 5. maj 1902 og altså ret tæt på selve begivenhederne, bringes pastor T. Løgstrups kommentar til fru Steemann, dateret den 8. juni 1930.

Fru Kammerherreinde Steemanns Erindringer fra Aalborgmødet 1898, og fra Odensemødet mm.

»Afskrevet efter hendes Tilladelse i Brev af 24/5-1930«

»NB

Da jeg med Fruens Tilladelse begyndte at skrive hendes Manuskript af – jeg fik Siderne efterhaanden paa 4 Gange – anede jeg ikke, at jeg var omtalt deri. Men nu har jeg skrevet det af nøjagtigt, som Fruen har skrevet det. »Gustav«, som omtales deri, er hendes Mand, Stiftsamtmand Steemann, Ribe.

T. Løgstrup
6/6-1930«

D.M.S. Møderne i Aalborg og Odense 1898

Beg. 17/4 1899:

27 April paa Morgentouren oppe ved Hjørnet, hvor nu Methodistkirken ligger (Løgstrups note: i Randers, St. Blichers Gade) saa jeg Frk. Løgstrup (Løgstrups note: Min Søster Anna). Jeg vidste, at hun maatte være bedrøvet, fordi Vilhelm Beck faldt over hendes Broder og vilde have ham bort fra Dansk Missionsselskabs Bestyrelse. Fejden derom var i fuld Gang. Jeg kjendte den fra »Kristeligt Dagblad«. Jeg talte saa rent ud med Frk. Løgstrup.

Broderen havde jo vakt Becks Vrede, idet han i sin Tid havde foranstaltet Adressen fra Ribe Stifts Præster (Løgstrups note: Nej, hele Landets) kontra Fuldkommenhedslæren³, der prædikedes i Kjøbenhavn af Indremissionsfolk. Beck var vred over, at Løgstrup altsaa indirekte havde givet ham en Visker (s:at Beck ikke selv havde passet paa at holde Justits), og da han nu ikke kunde ramme Løgstrup ellers, saa gjorde han det altsaa paa den Maade, at han vilde have ham ud af Missionsselskabet, idet han ogsaa selv traadte ud af Bestyrelsen.

Jeg sagde rent ud, at jeg mente, Broderens Optræden i Beck-Historien havde været forkert, og at jeg ikke sværmede for de mange, unge nygifte Missionairer⁴, – men derfor fandt jeg alligevel, at Beck bar sig skammeligt ad, – hvor kunde de ogsaa saaledes uden videre faa en anden til at optage Broderens meget store Arbejde.

Hun var meget vred paa Beck, »han havde en saa styg Mund, den gamle Mand skulde dog nu ikke gjøre al den Fortræd.«

Striden om Missionsselskabets Bestyrelse blev mere og mere ondartet. Jeg talte oftere med Frk. Løgstrup, naar jeg traf hende paa Gaden. Jeg fik altid god Besked, som ogsaa senere har vist sig at holde Stik. Saaledes havde han beskyldt Løgstrup for i sin Tid at have jaget Holm⁵ væk, som han nu havde jaget Vahl⁶ væk, og hentydede til en Scene mellem nogle norske Klipper⁷. Frk. Løgstrup oplyste, at Broderen da kun havde udført, hvad Andre, deriblandt, saavidt jeg husker, Beck selv havde bedt ham gjøre, nemlig sige til Holm, at han ikke mere burde være Selskabets Formand. Holm havde siden ligget i Bøn i Kirken og var ydmyg traadt tilbage. Jeg maatte herved mindes, hvorledes Løgstrup ved Mødet i Viborg virkelig tog Holm i Forsvar mod den taabelige, umyndige Mængde, der ved en af disse uendelige Forhandlinger om Bestyrelsesvalget, raabte at Holm skulde gaa af (han var ikke tilstede). Da sagde Løgstrup ud til Dem: »Vold dog ikke den gamle Mand den Krænkelser!« og der skete heller ikke noget Saadant.

Engang sagde jeg ogsaa til hende: »Deres Broder bør gaa; vel har han Ret overfor Beck, men det vil gavne ham selv og Sagen mest, naar han er den sagtmodige.« Jeg mindede om, hvorledes det straks vakte Sympati for Madsen⁸ (Harboøre) hos flere, da han, saasnart hans Navn var bleven underkastet Kritik, havde meldt sig fra den Komité, der indsamlede Penge til Fiskerne. Et for omstridt Menneske bør som Regel, selv om han har nok saa megen Ret, ikke offentlig optræde for en god Sag. Hun mente dog Nei; i dette Tilfælde kunde det ikke gjælde for Missionærernes Skyld, da Broderen havde hele Correspondencen med Dem. Samtidig med St. Hansdags Mødet i Juni 1898 i

Randers skrev Vilh. Beck sit voldsomme Angreb paa Missionærernes Daabspraxis⁹; saavidt jeg husker gik denne Artikel i Indremissionstidende dels ud paa at der var saa lidt Fremgang blandt Hedningerne, fordi der døbttes for sent dels paa, at Missionærerne tog deres Pladser som bekvemme Sognekald; endelig vare deres Koner væsentlig en Hindring. Der kunde jo siges en Del frem og tilbage om dette, men eet er vist: man fik grangivelig det indtryk, at der *skulde* siges noget paa Missionærerne, blot for paa denne Maade ogsaa at komme Løgstrup og Bestyrelsen til Livs; denne sidste havde jo offentlig taget Parti for Løgstrup¹⁰.

Der blev nu en voldsommere og voldsommere Storm i »Kristeligt Dagblad,« hvor Vilh. Beck og Bladet gjorde et meget unfairt Indtryk (Løgstrup fortalte mig 1-2 Aar efter, hvorledes han havde foreholdt Dyekjær¹¹ Bladets ukorrekte Optræden, men D. havde undskyldt sig med, at han *maatte* gaa med Vilh. Beck for Abonnementernes Skyld).

Jeg blev Repræsentant for Pastor Thomsens Kreds til Mødet i Aalborg. Fjordinspektør Bruhn skulde have været det, men kort før Mødet gik en Muddermaskine itu, saa at han øjeblikkelig sendte Afbud.

Jeg boede hos Toldkasserer Godskesens i Aalborg.

(Gustav og jeg havde for 5-6 Uger siden været til Bethesdamøde i Aarhus, hvor over Halvdelen af Deltagerne vare Damer. Her i Aalborg var der straks den store Modsætning, at Damerne vare i erklæret Minoritet, og endnu den, at Deltagerne her gennemgaaende vare meget solbrændte!)

Begyndt 4. Nov. 1901.

13. Juli om Morgenens tog jeg til Aalborg saaledes at jeg lige fra Toget drog til Missionshuset. »Mon Vilh. Beck kommer?« lod til at være det brændende Spørgsmaal allevegne.

Jeg glemmer ikke, da Beck steg paa Talerstolen, – han saa overhovedet nu noget rødblisset ud; jeg tror, han kom lige fra Carlsbad¹². Han sagde straks med den snærende Stemme, som næsten var bleven hans Manér: »Jeg kommer med Fred.«¹³ Det lød jo meget beroligende, men da hans Optræden under hele Mødet ikke svarede hertil, selv om han især første Dag vistnok optraadte noget dæmpet, men rigtig nok ofte selvmodsigende, saa kunde det Hele tyde paa en fuldstændig Begrebsforvirring, der egentlig maa kaldes »moral insanity.« Mon der er bedet nok for Beck?

Ussing¹⁴ gjorde et vemodigt, forkludret Indtryk, idet han baade optraadte sammen med (daværende) Provst Koch¹⁵ og samtidig med

Beck om et andet Forslag. Da Ussing ikke er dum, var der noget uhyggeligt ved, at han kunde gaa sammen med Beck og ovenikjøbet paa en saa forkludret Maade; thi for ethvert ærligt og ikke dumt Menneske maatte det efter Forhandlingerne i »Kr. Dagblad« være klart, at Beck var paa Glatis. Ussing gjorde Indtryk af at være en Mand, der ved denne Lejlighed var *for* klog¹⁶.

Derimod var Koch fortræffelig, hans Forsvar for Løgstrup var hjerteligt og traf Sømmet paa Hovedet. Han lagde ikke Skjul paa, at Vahls Virksomhed i Selskabets Bestyrelse aldeles ikke var det vidunderlige, som det nu skulde gøres til. M.H.t. Løgstrup sagde han: »Pas paa, at ikke farer med Lig i Lasten« : begaa en Synd ved nu at skyde saa megen Skyld over paa Løgstrup, som Beck vilde. Beundringsværdigt var hans Svar til Beck, der havde sagt: »Jeg kan kun skrive med min egen Pen, jeg er ikke af dem, der kan skrive med andres!« Koch ytrede nu: »Og hvad er det for Talemaader kun at kunne skrive med sin egen Pen? Der er Lejligheder, hvor det er Guds Pen, vi skulle skrive med!«

Vendelboerne anførte af Pastor Münster¹⁷ og Gaardejer Hede-gaard¹⁸, kommer med et taabeligt Forslag¹⁹. Efter Deres Mening laa Pointen, hele Aarsagen til Mistilliden og Misfornøjelsen deri, at Re-præsentantskabet ikke valgte alle 9 Bestyrelsesmedlemmer, men kun de 6, hvilke saa supplerede sig med 3! Altsaa, som (temmelig sikkert netop) Provst Koch sagde dem lige i Synet, man valgte først 6 Mænd, som man havde Tillid til; men i samme Øjeblik, da disse 6 skulde vælge de 3, var al Tillid bortblæst! Og som Koch sagde enten nu eller lidt senere: der var noget ufint, urent, uridderligt, ikke sandt ved det Hele. »Det I vil,« sagde han ned til sine Venner, Indremission, »er Magt, Magt.« Det var beundringsværdigt modigt og kraftigt sagt. Pastor Münster vægrede sig noget flov, men vel ærlig nok mod denne Omtale af hans Forslag. Han gjorde Indtryk af at have været ganske forblindet, saa at kristelig Børnelærdom var ham fremmed.

Den, der ogsaa var fortræffelig idag, var Biskop Schousboe²⁰ som Dirigent. Da Pastor Agger²¹ (hvis jeg ikke tager meget fejl) – ogsaa en holdningsløs Fanatiker – foreslog i et langt Foredrag, at man skulde sætte en Lovparagraf ud af Kraft et lille Kvarter (jeg ved ikke mere i hvad Anledning), slog Schousboe nok saa kraftig i Talerstolen: »Næ, holdt! saalænge jeg staar her sætter vi ikke Love ud af Kraft. Pastor Agger tav temmelig forbløffet, men ytrede dog endnu noget om, at Lovene var jo dog kun vore Børn! »Men« blev der raabt nede fra Forsamlingen, »vi har dog ikke Lov til at lemlæste vore Børn.« Forøv-

rigt var Totalindtrykket denne Eftermiddag forbavsende fredeligt; den ene vægtige og besindige Stemme efter den anden opfordrede Bestyrelsen til at blive – i virkeligheden til altsaa ikke at tage Hensyn til Becks Fordringer. Det var noget ganske andet, end hvad de mange støjende Artikler i »Kr. Dagblad« egentlig havde ladet En forudse.

I dag saa jeg første Gang Stiftsprovst Pedersen²². Jeg husker endnu det Indtryk, jeg fik af ham paa Talerstolen: en ganske fin og forstandig, men noget svag Mand. Henimod Slutningen sagde Provst Koch igjen nogle beundringseværdige kraftige Sandheder, nærmest rettet imod de enkelte Kredses Hovmod, der tillagde deres egen Mening en utilbørlig Vægt. Dog nok noget mindre elegant nævnede han en enkelt saadan Kreds ved Navn; han var vist rejst herhen med vedkommende Repræsentant, og Gaardejer Kr. Lilleøre fra Harboøre satte han ogsaa i Gabestokken ved at referere en taabelig Ytring af denne m.H.t. Bestyrelsesvalget; men saa optraadte Lilleøre selv, og det viste sig da, at Koch ligefrem havde misforstaaet ham, ikke faaet et »ikke« med, hvorved Harboererens Ytring blev helt forstaaelig og besindig. Her gjorde Koch altsaa et noget ubesindigt og overilet Indtryk, men det var ogsaa den eneste Gang, ellers var hans hele Optræden aldeles fortræffelig og stod egentlig kun tilbage for L.P. Larsens²³ den næste Dag.

Da Forhandlingerne blev afsluttede, var der dog endnu indtegnede en Del Talere, som ikke kom til Orde i Aften.

Hos Godskesens boede ellers foruden L.P. Larsen og Kone²⁴ ogsaa Pastor Ifversen²⁵, der ved Mødet anbefalede »Kr. Dagblad« vel nok baade i Tide og i Utide. Han saa jo en lille Smule vildmandsagtig ud.

Fru Larsen, der i modsætning til sin Mand var helt blond, forbavsende mig ved sit saa overvættede rolige, egenlig ubevægelige Ansigt, i den Retning lignende Mandens, men dog jeg kan næsten sige noget udtrykssløst; – men det slog mig: En Missionær maa først og fremmest have Nervesystemet i Orden, og hvor kunde der ikke pludselig fare, jeg kan næsten sige et lidenskabeligt Glimt over hendes Ansigt; man anede da tydeligt, at der var tilbageholden Ild i hendes Sjæl. Nu husker jeg dog kun een Gang, hun sad ligeover for mig ved Bordet. Talen var faldet paa Becks Skriverier, om at Fejlen var kun, at Missionærerne ventede for længe med at døbe; thi før Daaben kunde man ikke opleve Omvendelse (!); med et Lyn i Blikket sagde hun da kort og godt: »Det oplever dog Baptisterne atter og atter!«

Med L.P. Larsen talte jeg noget derom, at en Missionær maatte prædike først og fremmest med mange selvoplevede Oplysninger fra

Hedningeverdenen; opbyggelige Prædikener kunde vi jo i rigeligt Maal faa af vore hjemlige Præster. Han svarede dertil (til min Forbavselse; jeg havde tænkt, han var selvstændigere): »Løgstrup har sagt mig, at Missionsfolkene netop kun vil have opbyggelige prædikener.« Jeg hævdede, at dette var en ganske forkert Betragtning og Begjæring baade fra Missionsvennernes og fra Løgstrups Side. (Løgstrups note: Larsen maa have givet i sammentrængt Form, hvad vi havde drøftet udførligere: Der er hidtil for ofte talt om det derude uden Tilknytning til det herhjemme. Nu gjælder det at faa Tilknytningen i Orden; først da kan det nytte med Træk derudefra. At Fruen kan have faaet sit Indtryk forstaar jeg nok, naar Svar sammentrænges som i en Nødde-skal.)

Straks efter Aftensbordet brød man op for at gaa i Kirke. Jeg fulgtes med Provst Balslev²⁶ fra Fyen (ikke Odense). Det interesserede ham meget at høre, hvad Fru Larsen havde sagt mig m.H.t. Missionærgiftermaal. Jeg havde ment: hvorfor drage de ud som unge nygifte? lad *ham* først prøve det Hele derude et Par Aar, og lad saa *hende* komme bagefter. Fru Larsen bemærkede da, at paa den Maade kunde et Par forlovede komme til at udvikle sig så forskjelligt, at det blev *meget* vanskeligt for dem som gifte. Missionær Berg²⁷ og hans Kone var det gaaet saaledes; efter at han var draget ud alene som forlovet, var de hver for sig gaaede igjennem en svær Opvækkelse og Udviklings Periode, og da de var to udprægede Personer, havde det Hele været saa meget vanskeligere.

L.P. Larsen prædikede godt; der er meget tillidsvækkende over ham, men om Indien fik vi ikke meget.

Da vi gik fra Mødet, havde jeg truffet Pastor Madsen fra Harboøre. Vi fulgtes et Stykke og talte om hans Forhold og om, hvad Gustav kunde og vilde gjøre for ham – han vilde jo gjerne snarest bort fra Harboøre. Jeg opfordrede ham til at komme op til Godskesens, for at vi kunde tale ud om hans Sager, og Resultatet blev, at han blev opfordret til at komme der om Aftenen efter Gudstjenesten, hvor de have bedt flere sammen.

Blandt de Gjæster, der samledes om Aftenen hos Godskesens var ogsaa den meget tiltalende og intelligente Pastor Nielsen²⁸ fra Lemvig. Jeg talte noget med Fru Larsen, der forklarede, at alene af den Grund maatte Missionærer i Opvæksten sende deres Børn hjem, fordi de paa Gader og Stræder ikke kunde undgaa at se saa megen Utugt, og Husene var saa tynde, at man ikke kunde undgaa inde i Hjemmet at høre de forfærdeligste Ting. Mange Evropæerbørn var der heller ikke

at omgaaes. Med Hensyn til ydre Høviskhed var der et gabende Svælg mellem Hedningeverdenen og vor gamle evropæiske Kultur.

Forøvrigt kom Talen paa Vilh. Becks Artikler, og L.P. Larsen fra-kjendte ham ganske Forstaaelse m.H.t. Spørgsmaalet om Daab af Hedninger. Her kunde Pastor Madsen dog ikke tie, han var dertil en for Fuldblods Indremissionsmand, og der blev Diskussion mellem de troende, der endte med, at Larsen fortalte følgende Oplevelse, som han havde fra vedkommende engelske Missionær. En Hindu, en højtstaaende Mand, var ved Læsning af Bibelen kommet til det Resultat, at Kristendommen var at foretrække for alle andre Religioner. Han bad saa Missionæren om at blive døbt, men denne vægrede sig derved, fordi Hinduen kun ved Forstandens Vej var blevet bragt til denne Begjæring. Om Syndsfølelse var der aldeles ikke Tale. (Pastor Madsen var tydeligt nok ikke tilfreds med denne Fremgangsmaade; ifølge Becks Theologi skulde jo Syndserkjendelse og Tro netop fremkaldes ved Daaben). Da Hinduen imidlertid atter og atter kommer igjen med sin Begjæring gav Missionæren dog endelig efter og døbte ham, og saa – »Ja, og saa?» udbrød Pastor Madsen, idet han i sin Iver formelig stak sin Haand med oprakte Fingre ud imod Larsen – »saa faldt Hinduen tilbage til Hedenskabets,« lød det uhyggelige Svar, der gjorde Pastor Madsen helt stum.

Torsdag 14. Juli kl. 8 Morgen begyndte Mødet igjen, Pastor Ifversen havde fortalt os, hvorledes hans Ven, Pastor Holt²⁹, om Aftenen var gaaet forbi Missionshuset og der set en ikke lille Forsamling. Vilh. Beck stod paa Talerstolen og læste aabenbart en Række Navne op; det var tydelig nok en Debat om Forslag til en ny Bestyrelse. Jeg maa endvidere – jeg husker ikke af hvem – have hørt, at det dog ikke var helt sikkert, at Biskop Gøtzsche³⁰ blev, og da jeg fulgtes med Fru Larsen hen til Missionshuset og sagde til hende, om hun dog ikke var en Del betaget ved, hvad der forestod for Afgjørelse m.H.t. Bestyrelse, forbavsedes jeg dog en Del over hendes Ro; hun mente, der var ingen Fare, thi saa længe Biskop Gøtzsche blev i Bestyrelsen, blev hendes Mand der ogsaa. Hun fortalte ellers forbavsende Ting om, at Bestyrelsesmedlemmerne, jeg tror virkelig alle, ikke kjendte hende! (det var dog en tidligere Bestyrelse, hendes ganske lakoniske Referat sigtede til.)³¹.

Før Forhandlingerne begyndte lod Gøtzsche Løgstrup læse en Missionsberetning op. Med et betydningsfuldt Blik ud over Forsamlingen forklarede Gøtzsche nemlig: »Jeg ser endnu ikke Vilh. Beck.« Idag ledede Gøtzsche Mødet, og senere, da Løgstrups Foredrag var endt,

kom han saa med den alligevel overraskende Beslutning, at Bestyrelsen vilde træde fra, og han selv³² tage imod Gjenvalg (Lang Tid senere hørte jeg, at Biskop Schousboe havde megen Del i, at G. var saa fast her. Stiftsprovst Jacobi sagde mig det). Jeg saa hen paa Fru Larsen, hun sad og græd; jeg matte trykke hendes Haand, skjønt jeg følte mig som en meget ny Ven. Jeg saa imens at L.P. Larsen drog sig hen imod Talerstolen. Og saa begyndte den i mange Maader uforglemmelige og sørgelige Diskussion, hvis Gang jeg ikke kan huske, men kun forskellige Episoder. Først mellem Vilh. Beck og Ussing (og dennes Kone) i Anledning af, at Ussing straks optraadte med et eller andet Forslag, der unægtelig nu efter Gøtzsches sidste Meddelelse lød meget forkludret, men som dog blev undskyldt derved, at Ussing, som han senere oplyste, vilde have fremført det i Gaarsdagens Møde, hvor Situationen var anderledes, men da havde Tiden været for knap; han var en af flere, der maatte opsætte at tale til nu i Dag med Dirigentens Billigelse.

Beck optraadte da meget skarpt mod Ussing, der nu havde taget Afstand fra Beck. Beck sagde meget bestemt: »Jeg har igaar Aftes paa et Møde med nogle Venner, hvor vi vedtog en Liste paa Navne af Mænd, vi vilde foreslaa til en ny Bestyrelse, deriblandt selv foreslaaet Pastor Ussing; men nu siger jeg til jer, mine Venner! stem ikke paa Ussing, thi han har vist, at han mangler den Egenskab, der hører til, for at man kan staa paa Skansen i Kugleregnen.« Jeg maatte uvilkaarligt se hen paa Ussing, der stod op yderst til Højre; hans Ansigt var ubevægeligt, men blev dog ligesom endnu længere. Hans Kone saa frem paa Talerstolen og gav den meget plausible Forklaring af den Tale, der nu var faldet Beck saa haardt for Brystet, at den altsaa var anmeldt igaar Aftes, hvorved det Fejge maatte bortforklares. Men der kom endnu et meget pinligt Ordskifte mellem Beck og Ussing. Ussing anførte, at saaledes og saaledes havde Beck og han corresponderet³³ før Mødet. Under de og de nu ikke mere eksisterende Forudsætninger skulde de to arbejde sammen. »Det passer ikke!« hører man Beck sige nede fra Tilhørerpladserne. »Jo, det gjør!« svarer Ussing. »Nej, det gjør ikke«, gjentager Beck. »Jo, det skrev De, Pastor Beck,« hører man en Damestemme aabenbart Fru Ussing. Det var meget pinligt. »Op med Brevene« enten sagdes det højt, eller det var da Ens levende Tanke. Nogen virkelig Afslutning paa dette Mellemværende erindrer jeg ikke, der kom. Man havde dog afgjort det Indtryk, at det var Beck, der havde Uret. Dog havde Ussing tydelig begaaet den store Fadaise overhovedet at indlade sig paa private Forhandlinger med

Beck. Mon Forklaringen kunde ligge der, hvor Pastor Ifversen ved et af Maaltiderne hos Godskesens antydelsesvist lagde den: »Ussing interesserer sig saa meget for Kjøbenhavns Kirkesag. Han har derfor klamret sig til Beck, for at denne ikke skal unddrage Sagen sin Støtte ude i Befolkningen i hele Landet, en Støtte, som Kbhns Kirkesag ikke kan undvære?«

Det andet gribende Optrin, der i Virkeligheden var uforglemmeligt, var L.P. Larsens Tale. Han, hvis Ansigtsfarve altid var gul, gjorde nu Indtryk af at være hvid. Han udtalte nu offentligt, fast og klart, ganske de samme Ting som igaar Aftes hos Godskesens, fik ogsaa antydet, at det var ikke Indremission eller Grundtvigianisme, man skulde bringe Hedningerne. Men Hovedsagen var, at han med den ham særegne Bevægelse: den løftede højre Haands Pegefinger sagde lige ned i Synet paa Pastor Beck, at han ikke havde Gnist af Forstand paa Ydremission, det havde hans Artikler i Forsommeren om dette Æmne vist. Der var kun een kirkelig Retning, der holdt paa Becks Daabspraksis, det var Katholikkerne!! (om Larsen sagde dette sidste nu eller tidligere ved et Møde i Randers? ved jeg ikke mere)³⁴.

Man havde herved det højtidelige og vemodige Indtryk: Saaledes er L.P. Larsen bleven *tvungen* til at sønderrive det Baand, der forenede ham med det danske Missionsselskab; thi for enhver med nogen Forstand paa vore kirkelige Forhold maatte det være klart, at hans Stilling efter et Brud med Indremissions Fører maatte være ganske uholdbar i et Selskab, hvis Medlemmer i et saa overvældende Antal tilhørte denne Retning. Senere talte Beck en Gang igjen forbavsende spagfærdigt overfor Larsen, som egentlig intet andet Svar fik paa sin Tiltale, end det, at Beck som en passant ytrede, at han maatte tage sig til Hovedet, om der endnu var nogen Forstand i det efter det Skudsmaal, han havde faaet.

Hvad jeg atter og atter beundrede denne Dag var Biskop Gøtzsches Fasthed, da han først havde sagt Nej til Gjenvælg. Han *vilde* ikke vælges om (det var nemlig et af Vilh. Becks Paafund, at hele Bestyrelsen skulde gaa, men ovenpaa skulde ialtfald Gøtzsche lade sig vælge om). Naar man betænker, at Bestyrelsens Beslutning om at ville fra træde var foregaaet efter Bøn, var det dog ganske uværdigt, at man fra alle Sider atter og atter søgte at plage Gøtzsche til at blive. Beck forsikrede Noget i Smag med, at imellem ham og Gøtzsche, der havde været Venner fra Ungdomsdagene, kunde der aldrig komme Noget, før maatte Himmel og Jord forgaa. Han mente, Gøtzsche lod sig nok gjenvælge, G. havde altid vist sig perfektibel. Gøtzsche svarede dertil

med ikke saa nedladende en Tone som Beck, at han var ingen gammel Vejrhan. (I Anledning af de mange Angreb paa Løgstrup om, at denne skulde være for aktiv, altsaa dominerende Formanden, havde Gøtzsche vistnok Dagen iforvejen bemærket: »Jeg er ingenlunde en Top paa Kransekagen!«) Beck ytrede saa senere, da han var blevet overbevist om G.s Urokkelighed: »Idag er Gøtzsche virkelig bleven saa stædig som en gammel Droschkehest!«

Det var forøvrigt forbavsende og glædeligt, at Gøtzsche blev saa fast. I det mindste een Gang maatte hele Forsamlingen rejse sig for derved at paavirke ham. Jeg maatte jo med for ikke at mistydes, men jeg ærgrede mig!

En Gang satte Gøtzsche en eller anden Betingelse, eet eller andet Beck skulde forpligte sig til, noget, hvorved han vel maatte tage en Del af sine tidligere Galskaber i sig igjen, men det vilde Beck ikke; han stod paa Talerstolen med sin Erklæring, han fik meget bevægede Tilraab, hans Haardnakkethed gjorde aabenbart for Folk ondt. Pastor Ifversen tilraabte ham: »For Jesu Skyld Pastor Beck!« – mere hysterisk end gribende, var virkelig denne Del af Forhandlingerne.

Betegnende for hele Skarens fuldstændige Ligegyldighed for Hedningemissionen var stadig, at ikke et eneste Menneske underhaanden kom hen for at gjøre Bekendtskab med L.P. Larsen, og dernæst, hvad Gøtzsche fik fremdraget og pointeret: Som det fremgik af Løgstrups Foredrag om Morgenens var der meget alvorlige Bestemmelser at tage med Hensyn til Chinamissionen, idet den vistnok maatte flyttes for medelst Russernes Fremtrængen; det skulde Forsamlingen ogsaa udtale sig om, men det interesserede den aldeles ikke. Man blev ved sit tarvelige Kjævl. Som Biskop Gøtzsche engang helt bevæget, næsten lidenskabeligt udbrød: »Her tale vi om alle disse Smaating, og imens brænder China!«

Af værdige, besindige og velovervejede Talere var der Pastor Lützhøft³⁵, der ligefrem talte med Fynd. Maaske var det i Anledning af hans Ord yderliggaaende Indremissionsfolk ikke generede sig for at tilraabe, at de virkelig mente, at det vilde først gaa Selskabet godt, naar de højirkkelige Præster var gaaet ud af det, og der altsaa kun var Indremissionsfolk igjen!

Der var saa ofte over Forhandlingerne noget ganske á la Rigsdag, saaledes var det jo et fuldstændigt »Partimøde,« Beck havde holdt om Aftenen med sine Udvalgte; og den meget usympathetiske Indremissionær Kornerup-Bang³⁶, der ikke alene efter sit ydre maa høre til Bøllerne, havde det med at forsikre, at paa saa og saa mange Vestjy-

ders (eller var det Vendelboers) Vegne foreslog han det eller det; jeg ser ham endnu, hans Skikkelse kunde formelig være beslægtet med Billetsjovernes, som jeg saa ofte havde set dem udenfor, d. kgl. Theater, staa blandt Tilhørerne og dreje Hovedet, naar han var utilfreds, som den legemliggjorte raa Opblæsthed.

Blandt Skaren var jo ogsaa Grev Holstein³⁷ og Pastor Chr. Sørensen³⁸, men jeg vovede ikke at tale med nogen af dem af den, som det viste sig, begrundede Skræk, at vi i disse Dage havde ganske forskjellige Meninger.

Et paa sin Vis smukt Ordskitte var der mellem Carl Moe³⁹ og Biskop Gøtzsche. Moe var foreslaaet af Beck til Bestyrelsesmedlem, og nu troede han, at han maaske var Anledningen til, at Gøtzsche ikke vilde lade sig gjenvælge, da G. maaske ugjerne vilde arbejde sammen med ham, der jo var »det sorte Faar.« Gøtzsche trykkede da rigtig kjærlig hans Haand og sagde: »Kjære Pastor Moe! skulde jeg ikke vilde arbejde sammen med Dem!«

Men Tiden gik, Muligheden for en harmonisk Afslutning var ikke at øjne; der maatte nu skrides til Valg af en ny Bestyrelse, men det skulde dog først finde Sted efter Middagspausen. Salen tømtes nu langsomt; man gik meget forsagt og slukøret bort. Pastor Varming og jeg var naaede hen til Salens Udgang, da vi saa flere forsamle sig til et aabenbart improviseret Møde i Salens anden Ende. Vi gik saa tilbage igjen. Jeg formoder, 50 til 100 vare sammen; det var nogle »Besindigere«, som vilde ud af Uføret, men Raadvildhed var det fremherskende. Pastor Ifversen stod en Gang paa Bænkene, da han kom med et Forslag ellers tror jeg ikke Andre end Pastor Nielsen fra Lemvig og Vejinspektør Winkel⁴⁰ talte. Den sidste kom med et eller andet Forslag til Afstemningen, eller hvad det nu var. Da hørte man fra Salens ene Side Vilh. Becks snærende Stemme, der karakteriserede dette Forslag med: »Det er ulovligt« –; paa Mefistofeles maatte jeg tænke ved denne hans Fremtræden. Saa skiltes vi ad. Et klart, energisk Hovede, der kunde feje op i hele dette den Ondes Kaos manglede der ganske.

Saa gik vi nu fra Mødet slukørede og uden Tilhold noget Sted. Fru Larsen og jeg indhentedes snart af L.P. Larsen; vi gik afsted som tre Kræ. Jeg sagde: »Ja, nu forandres Deres Skjæbne jo helt (jeg vidste jo, han vilde ud af Selskabet, naar Gøtzsche ikke mere var Formand). Og som Fru Larsen allerede havde oplyst mig om: L.P. Larsen havde Tilbud fra to udenlandske Missionsselskaber om at træde i deres Tje-

nesten; jeg tror, de havde begge noget særligt med Studenter at gøre, og det ene var ialtfald skotsk.

Midt i Aalborg Gader kom saa paa eengang Pastor Lützhøft hen til os. Vi kjendte ikke hinanden, men det var jo L.P. Larsen, han efter den bevægede Formiddag havde lyst til at tale med. Jeg sagde et Par anerkjendende Ord om, hvad Lützhøft havde sagt, men han bemærkede straks, at det havde ikke meget at sige, at han havde været i Breschen, Indremission regnede ham dog ikke for meget, han var iforvejen ganske paa det sorte Bræt. Nej, saa var det en anden Sag med Provst Koch; han havde ganske anderledes vovet noget, thi det var jo sit eget Parti, han havde sagt Sandheden.

Da syntes jeg dog, jeg maatte betone, at den, der alligevel havde vovet allermest, var Missionær L.P. Larsen, der nu vist maatte i udenlandsk Tjeneste »Nej, er der Tale om det, saa er vi Kredse i Kjøbenhavn og vel ogsaa i Kjøbstæderne,« sagde han henvendt til mig, »der først vil se at slutte os sammen om Dem« (Larsen), og idet han temmelig bestemt slog paa det, skiltes vi udenfor Godskesens Hus.

Jeg havde Larsen tilbords; en passant talte han om, at nu kunde han jo egentlig godt rejse til Wartburg, hvor den internationale Forening for Missionsstudenter holdt Møde, – det var formelig som om han med en vis Lettelse tænkte paa at kunne løsrive sig fra et Aag og flyve til sine rette Fæller.

Ellers husker jeg, at Pastor Ifversen fortalte, at han havde fulgtes med Løgstrup, der curieust nok havde gjort opmærksom paa, at nu var han [den omstridte] det eneste, der var tilbage af Selskabets Ledelse, thi han kunde kun som Sekretær siges op med, jeg husker ikke mere hvor langt Varsel. Han var forberedt paa at skulle telegrafere til Missionairerne: »Bestyrelsen væltet« (og lidt mere, som jeg nu har glemt).

Ja, saa kom Slutningsmødet, hvor der endnu forlangtes mere Diskussion, før vi skulde afstemme. Men Stemningen var nu allerede blevet mindre krigerisk hos de Radikale, og om Grunden dertil blev jeg oplyst ved Pastor Wilhjem! Han havde ellers ikke haft noget at gøre med mig (Løgstrups note: Han var Præst i Randers, hvor Fru Steemann den Gang var Borgermesterinde), men kom nu hen til mig før Mødet var indledet og sagde ganske ivrig til mig: »Veed De noget om, at det er sandt, at de højkirkelige Præster ville træde ud af Selskabet og slutte sig om L.P. Larsen?« Jeg svarede straks meget fornøjet:

»Jo!« Jeg havde jo rigtignok Intet hørt siden Samtalen med Lützhøft paa Gaden, men maatte uvilkaarlig tænke, at her viste Følgerne sig. Flere Aar senere da jeg sidste Gang besøgte Pastor Lützhøft i København, spurgte jeg, om han efter vor Samtale straks havde søgt at faa fat paa flere? Jo, ganske rigtig! Og Stiftsprovst Pedersen betroede mig hernede i Ribe (Løgstrups note: Da var Pedersen fra Stiftsprovst i Aalborg kommet til Ribe, og Fru Steemann ligeledes som Amtmandinde der) som noget, jeg slet ikke kunde vide, at man havde været i Gang med at danne et Selskab om L.P. Larsen (!!), og dette gav Mødets Slutning en hel anden Vending, end man skulde have ventet!

Naar jeg mindes hin jevne, tilfældige Samtale paa Aalborg Gade og dens Virkninger, maa jeg altid tænke: »Hvor uransagelige ere dine Veje!« Herved forhindredes altsaa en Deling af Selskabet, hvilken desværre maaske heller ikke havde kunnet gennemføres, thi atter og atter mærkede vi Skavanken: Vi mangle en overlegen Fører.

Men Virkningen af et saa ringe Middel var alligevel currieus nok paa Beck; han var bleven forbavsende eftergivende. Han oplevede dog ogsaa nu – maaske allerede tidligere – hvorledes flere af hans Udvalgte, de han vilde foreslaa som Bestyrelsesmedlemmer, meldte sig fra. Den nærmeste Formodning var, at Götzsche gjentagne Gange accentuerede de vanskelige Afgjørelser, særlig m.H.t. China, der umiddelbart forelaa. Flere af de Foreslaaede følte da deres fuldstændige Afmagt, Mangel paa Indsigt og nægtede at modtage Valg.

Engang da Götzsche endnu blev presset for at tage imod Valg paa uantagelige Betingelser, motiverede han med langsomt Eftertryk sit Afslag saaledes: »Wilhelm Beck vil saa vedblive med at udsaa Strid.« Jeg maatte straks tænke paa Lignelsens Ord: »Da kom et fjendsk Menneske og saaede Klinte i Ageren.« Man saa Vilhelm Beck staa der som den onde Sædemand!

Men saa gav Beck Kjøb – og den ene og den anden gav Kjøb, og vi havde – paa Götzsches Forslag – i et formentlig kritisk Øjeblik midt i Forhandlingerne en teatralsk⁴¹ Bønnepause og Psalmesang, og saa skulde den gamle Bestyrelse blive midlertidig, og vi skulde vælge tre, der skulde supplere den, og et Udvalg til at forandre Lovene.

Under disse Forhandlinger viste det sig, at Professor Zeuthen,⁴² der med Haan var bleven vraget af de Radikale, fordi han ikke var Indremissionsmand (hvilket han havde taget saa beskedent: han kunde saa godt forstaa, at man mente, han ikke var Pladsen voxen) ja at Prof. Zeuthens Raad engang kom til udmærket Nytte, da der skulde stilles Forslag til Valg m.H.t. det Korrekte, hvem der skulde gaa eller blive.

Hvor jeg sad vare vi Flere, der i en Fart i sidste Øjeblik fik stemt paa Løgstrup til Komiteen – han havde været saa beskeden alle disse Dage, jeg havde aldrig set ham saa sympathetisk som ved denne Lejlighed. Han blev dog ikke valgt, men fik alligevel et sømmeligt Antal Stemmer (159).

Slutningen var saa et godt Foredrag af L.P. Larsen: »Naar tør en Missionær døbe en Hedning?« Han betonedede, at der dog som Forudsætning maatte være et Minimum af Syndsfølelse og Naades-Trang, ikke mere, men heller ikke mindre.

Der var ingen Tid til Diskussion. Missionair Berg havde været Deltager i Møderne, men havde intet sagt, skjønt Forskjellige bebudede, at han vilde optræde som Opposition mod Larsen.

Jeg rejste saa hjem samme Aften, da Gustav og jeg næste Dag skulde rejse til Holland, Belgien og Mosel. Jeg kom i Coupé med Grove Rasmussen⁴³ fra Odense, der jo var mild, for meget forekom det mig, da han lod til ikke at have Noget imod halve Standpunkter. Men han var jo ældre og blundede lidt paa Vejen. Ellers var der en yngre, mørk og kraftig bygget Mand fra Kbhavn, hvis Navn jeg ikke fik at vide. Han mente jo ogsaa, det havde været et forfærdeligt Møde og sammenlignede det med det i Fredericia⁴⁴ for flere Aar siden, som Fr. Nielsen⁴⁵ til ham havde kaldt: »Røversynoden.« Han ytrede ellers: »Den, der optraadte ydmygst ved det Hele, var Løgstrup!« Det havde han ogsaa Ret i (Som Løgstrup et Par Aar efter fortalte mig paa Bramminge Station, varede det mindst et halvt Aar, før han blev Menneske igjen efter den Forsommer, og hans Fætter, Ussing, maatte have mindst otte Dage til at komme sig efter Mødet). Ussing var vi forfærdede over; man var draget ud med den afgjorte Tanke, at Ussing maatte ind i Bestyrelsen, men han havde saaledes forkludret sin Stilling, at det ikke kunde falde En ind at stemme paa ham. Jeg spurgte, om andre Missionsselskaber, ogsaa udenlandske, ogsaa havde saadanne ørkesløse og forfærdelige Møder, men der mentes Jo. Bestyrelserne blev formentlig rundt omkring valgt paa denne Maade.

Næste Formiddag rejste vi altsaa sydpaa. I Aarhus saa jeg, at Ussing og Kone sad i en Koupé tæt ved; jeg gik hen og spurgte ham, hvem Bestyrelsen havde valgt til Lovkomiteen⁴⁶ – han vidste det ikke, mente at Løgstrup nok var bleven valgt af denne – altsaa var det tydeligt, at han selv stod ganske udenfor Alt!

I Fredericia sad vi ligeoverfor Vilh. Beck, da vi spiste. Hvor saae han dog utiltalende ud, det var ikke væsentlig hans rød-blissede Teint, der gjorde det, men Udtrykket i Øjnene eller rettere det manglende

Udtryk. Jeg følte mig paa ingen Maade fristet til at forny Bekjendtskabet. Men meget ejendommeligt var det at se en jevn Mand med et saa lykkeligt, man kan næsten sige forklaret Ansigt, gaa hen og trykke hans Haand. Det var dog givet, at Beck i sine Dage har været til Velsignelse.

Jeg blev ogsaa Repræsentant til Odensemødet⁴⁷. I Løbet af Sommeren fik jeg Opfordring til at deltage i et fortroligt Møde paa Hotel Postgaarden i Odense. Jeg tog dertil Tirsd. Morgen 15de Novbr. (1898) for at rejse hjem igjen samme Nat. Jeg skrev til Stiftsprovst Balslev, om jeg maatte være der den Aften. Stiftsprovsten var meget venlig paa Jernbanen, men fik kun min Taske, da jeg straks maatte til Mødet paa Postgaarden. Det var vel c. Kl. 4, altsaa allerede i Efteraarsdagens Halvmørke. Fra min Droschke gik jeg gennem dette anden Rangs Hotels-Port over Gaarden. Jeg spurgte mig lidt sky for hos en Forbigaaende, formentlig bange for at røbe Sømmensværgelse. En pæn, men stejl Trappe førte op til en mellemstor Sal; udenpaa var der under denne en stor Plakat med Paaskrift »Keglebane«(!). Der var vel c. 50 Herrer forsamlede og heldigvis en Dame til. Jeg satte mig straks ved Siden af hende; det var Fru Stahlfest-Møller, f. Bruun. Vi var begge glade over at være to. Ellers fandt jeg min gamle Randers Bekjendt, Provst Skjerbek, paa min anden Side; han var jo nu paa Fyen.

Af Talerne vare Lützhøft og Provst Tobiesen⁴⁸ de bedste; ellers husker jeg Pastor Glahn fra Vejstrup og Pastor Kaae. Der manglede dog Fart og Mod, men naturligvis, vi kunde vist højest kun kunne raade over 100 Stemmer af 600! Saa der var ikke meget at stille op, da man ikke ville træde ud. Men Forslaget om at faa gamle Holm valgt ind under en eller anden Form kom frem, og Pastor Glahn havde allerede med Held confereret med Biskop Götzsche herom. Kom der end ikke meget mærkværdigt frem ved denne Lejlighed, saa var det dog et meget sømmeligt Møde, og Situationen var i alt Fald saa curios, at jeg een Gang, jeg synes næsten, jeg sad i Vindueskarmen, formelig maatte jeg le ved mig selv, saaledes nød jeg hele den eventyrlige Situation: at sidde her oven over en Keglebane.

Jeg fulgtes til Missionshuset med Lützhøft, Pastor Varming traf jeg ogsaa; han vilde gjerne have mit Stemmekort, naar jeg rejste, men det fik Lützhøft, da jeg mente kun at kunne give det til en, der i forvejen var Repræsentant.

Forhandlingerne gik ellers fredsommeligt nok; jeg fandt dem egentlig saa trættende og saftløse, at jeg begyndte at tænke: »Nej, bør man egentlig tage mere til disse Møder!«

Kun slog det mig, at Pastor Busches⁴⁹ og saa mange Vestjyders med megen Salvelse fremførte Forslag om, at Missionsselskabet skulde optage »luthersk« i sit Navn, naturligvis var rettet mod L.P. Larsen, skjøndt intet officielt kom frem derom. Men jeg ærgrede mig over denne kristelige Gemenhed, – men det er nok *for* stærkt sagt! I Trængselen paa Trappen, da vi gik, sagde jeg saa Farvel til Lützhøft – jeg havde først hørt Provst Koch sige til ham ganske privat: »Naa, det gik jo dog helt godt!« Jeg gav saa Lützhøft mit Kort, og han lovede at skrive mig Referat om, hvad der videre skete.

Saa gik jeg med den fornøjelige Stiftsprovstinde under Armen igjennem de mørke Gader til deres smukke Hjem. Vi havde saa det fornøjeligste Aften- eller Natte-Bord, thi Kl. 12-1 rejste jeg jo. De andre Gjæster vare to Deltagere i det hemmelige Møde: Provst Skjerbek og Pastor Helms fra Faaborg samt Pastor John Hansen, der nu som stor Indremissionsmand var paa Afstand af sin Ungdomsven, Stiftsprovsten. Han gjorde jo ogsaa, at vi andre ikke kunde tale om vort Møde. Jeg oplyste bl.a. mine »Besindige« om, hvad der stak under Busches Forslag. Jeg husker Skjerbeks Forbavselse. Pastor John Hansen gav mig fuldstændig Ret. (Fru Fogh, f. Biering, har oplyst mig om, at Busch paa et Møde i Holstebro virkelig havde hævdet overfor L.P. Larsen, at denne ikke var »blaa«!) Jeg forfægtede ellers en meget vid Confessionsfrihed. Stemningen var løftet, og idet vi leende og venskabeligt trykkede hinandens Hænder, tog jeg Afsked.

Sluttet 5 Maj 1902

Mit Svar til Fru Steemann 8/6 1930.

Deres Manuskript har været mig i høj Grad interessant og lærerigt, thi medens mit Referat er et objektivt, ved Nedskrivning af, hvad hver sagde, er Deres jo i høj Grad subjektivt med Bedømmelse baade af Personer og af Sagen. Og det er jo helt forunderligt at se, hvorledes De kom til at give afgjørende Bidrag til Mødets Forløb, saa jeg forstaar Deres Glæde derover.

Naar jeg nu skal give min subjektive Bedømmelse af det, De har oplevet og nedskrevet, vil jeg sige: Alle var mere eller mindre uligevægtige i Aalborg, og under saadanne uligevægtige Forhold ser Personer, Kvinder som Mænd, helt anderledes ud og udtaler sig helt anderledes end i det normale, jævne Dagligliv.

De selv er ingen Undtagelse, Frue. Jeg ser hele Deres livlige, kjække Energie og Temperament lyse frem gennem Skrivelsen. Vil De

have et Exempel? Der, hvor Talen er om at faa Gøtzsche til at blive, og hele Forsamlingen maatte rejse sig for derved at paavirke ham ytrer De, at De maatte ogsaa rejse Dem for ikke at mistydes »Men jeg ærgrede mig.«

Ja, der har vi det! De var klemte inde mellem to Ting. Var De blevet siddende, havde man mistydet Dem, men at De mod Deres Villie skulde rejse Dem, ærgrede Dem : noget i Deres Sjæleliv vilde blive krænkede, enten De gjorde det ene eller det andet. Og saaledes var alle under en Tvangs-Situation. Ingen var egentlig »sig selv«, og ingen kunde være »sig selv« under Bølgegangen. Hos de forskellige var Udslagene forskellige, større eller mindre efter Karakter, Sympathier, Temperament, men alle var i ualmindeligt Røre og Spænding. Der levedes i Pathos, der taltes i Pathos. Hvoraf kom nu det? Det kom af, at ingen var rejst nøgtern (: i sine *aandelige* Hverdagsklæder) til Aalborg, men alle var ved den maanedsvise Campagne i »Kristl. Dagblad« rystede ud af Folderne, paavirkede ved aandelige Bølger fra Andres Tanker. Og naar saa de strømmede sammen fra alle Sider, maatte det jo blive som et oprørt Hav. Tag hvert enkelt Menneske og se, hvilken Forandring der sker, naar Mennesket kommer i Pathos – Sorgens, Glædens, Vredens, Herskesygens, Selvhævdelsens – kort sagt alle mulige Slags Pathos. Og sæt saa en Bunke af Mennesker i Pathos sammen, saa er det, som om man ser helt andre Mennesker, helt anden Optræden, helt anden Karakterside baade i Lys og i Skygge.

I Aalborg kom Skyggesiderne saa grelt frem. Alle var i Pathos – og mange var pa-tossede!

De har holdt Hovedet klart; men i Pathos har ogsaa De været, og det kunde ikke være anderledes.

Hvor alt saaledes var i Pathos, kan det ikke som Helhed bedømmes retfærdigt, inden man vender tilbage til Hverdagslivets Nøgternhed. Først naar Pathos'en fordufter, klarer Synskredsen sig atter. Men lige saa snart man tænker paa Aalborgmødet, rejser noget af Pathos'en sig igjen. Derfor gjælder ogsaa her for os Syndere Pauli Ord: »Vi forstaar i det Stykkevis«! Og det maa vi være klar over. Dog, naar jeg har sagt dette, saa siger jeg endnu en Gang: Tak, fordi jeg maatte gjøres delagtig i Deres Optegnelser, der er fuldt op af aandelige Lyskastere deri.

Med Hensyn til Samtalerne med min Søster ser jeg, at De kjender vist ikke selve min Henvendelse til Beck og Bestyrelsen; derfor sendes

ogsaa denne. Den blev sendt til 171 Præster i alt, og 116 ikke alene svarede, men underskrev med Glæde.

Og et endnu skal De vide for at kunne bedømme det retfærdigt. Jeg handlede saa langt fra paa egen Haand eller uovervejet, at jeg gik op til Fr. Zeuthen⁵⁰, Indremissions Næstformand og den Gang min Sognepræst i Fredericia, forklarede ham Sagen og sagde: »Siger De nu Nej«, saa undlader jeg det Hele, men siger De »Ja«, fordi De mener, at det kan gavne Guds Rige, sendes det ud. Vi drøftede saa Sagen fra alle Sider i 3 Timer, og atter og atter sagde Zeuthen: »Send den«. Jeg sendte den saa ud paa hans Ord.

Og mærk endnu dette: Vi *bad* kun om Hjælp og om et Møde. Hjertelige Hilsener! Deres ærbødigt hengivne

T. Løgstrup

1. Ang. Vahls tilbagetræden som formand for Det danske Missionsselskab, jvf: Harald Nielsen: »Kampen om Det danske Missionsselskab«, i: Nordisk Missions Tidsskrift 2/1978 p. 75-85; samme sted har jeg offentliggjort brevvækslingen: »J. Vahls Udtrædelse af D.M.S.s Bestyrelse« (NMT 2/1978 p. 95-104).
2. Vilh. Beck (1829-1901) bm. i Indre Mission (IM) 1861-1901, dets formand fra 1881; bm. i DMS 1882-97.
3. P.G. Lindhardt: Tiden 1849-1901, i: Bj. Kornerup og Hal Koch (udg.): Den danske Kirkes Historie, bd. VII, København 1958, p. 345f. – Løgstrups materialer vedr. denne sag og hans beskrivelse deraf findes i bogen: »Erindringerne, en gammel Missionssekretærs« p. 79-83, med indklæbte bilag fx. hans henvendelse til præsterne (utrykt materiale opbevaret på Institut for Kirkehistorie, Århus).
4. I »Annexet« den 15. juni 1898 fremkom Vilh. Beck med en systematisk fremstilling af, hvad han fandt var fejlen i DMS: 1) forvaltningen af de penge, der var betroet selskabet (herunder hvad han kaldte missionærernes »giftesyg«) og 2) indholdet af den dåbsforståelse, som kom til orde i selskabet.
5. Adam Vilh. Holm (1824-1913), spr. i Gladsaxe 1868-1907, bm. i DMS 1870-1913 (1873-89 som formand); blev i 1898 valgt som æresmedlem ved Odensemødet.
6. Jens Vahl (1828-98), provst og missionsstatistiker. Arbejdede hele sit liv for hedningemissionens sag. 1857 indsendte han afhandlingen »Kristendommens Udbredelse blandt Hedningerne« til forsvar for den teologiske licentiatgrad uden, at han dog fik den antaget. Bm. i DMS 1870-97 – fra 1889 som formand. Var samtidig bm. i Santalmissionen. Bm. i IM 1881-98.
7. Ang. Holms afgang som formand for DMS, se T. Løgstrups notits i Nordisk Missions Tidsskrift 1930, p. 94 og N. Bundgaard: »Det danske Missionsselskabs Historie« bd. I, p. 156f. København 1935.
Ang. Vahls afgang som formand for DMS, se min artikel i Nordisk Missions Tidsskrift 2/1978 p. 100ff., hvoraf det fremgår, at det var *Holm* og ikke *Løgstrup*, som tog initiativet til at få Vahl til at gå af som formand.
8. Chr. Madsen, spr. i Harboøre. Episoden, som her henvises til, er den store drukneulykke natten mellem 20. og 21. nov. 1893, hvor 26 fiskere fra Harboøre omkom.

- Den 27. nov. fandt begravelsen sted ved Chr. Madsen og Carl Moe. Denne begravelse vakte stor forargelse i hovedstadspressen – se: P.G. Lindhardt: Tiden 1849-1901, i: Bj. Kornerup og Hal Koch (udg.): Den danske Kirkes Historie, København 1958, bd. VII, p. 334f.
9. Se »Annexet« den 15. juni 1898.
 10. Kristeligt Dagblad den 27. april 1898.
 11. Peder Christian Dyekjær, 1862-1917, præst og redaktør af Kristeligt Dagblad.
 12. Vilh. Beck rejste fra 1884 jævnligt efter lægens råd til kurstedet Karlsbad i Tyskland for at blive behandlet for en tiltagende lidelse. Det blev til 14 ophold i Karlsbad betalt af IMs venner. Han kom netop lige hjem fra et sådant kurophold til mødet i Ålborg (Axel Beck: Vilh. og Nina Beck, II, København 1922, p. 192f.).
 13. Jvf. DMS' privatarkiv (nr. 10162) i Rigsarkivet – arkivkasse nr. 23 – læg nr. 6 – arkivnr. A 66/98: »udkast til forhandlingsprotokol over Ålborgmødet.« Ifølge dette udkast sagde Beck, at det var ham, som havde rejst stormen og bragt ufreden, men i dag var han kommet med fred, og han ønskede, at det hele måtte ende med en fred, som »Guds børn« kunne være tjent med.
 14. Henry Bræm Ussing (1855-1843), lic.theol. 1883, fra 1915 stiftsprovst i København, 1887-90 var han leder af DMS' missionsskole. Initiativtager til Københavns Kirkefond. Fætter til DMS' sekretær, pastor T. Løgstrup.
 15. Gabriel Koch (1858-1922) provst i Herning, fra 1901 biskop i Ribe, 1890-1901 leder af DMS' missionsskole.
 16. Jvf. hertil Harald Nielsen: »Uddrag af stiftsprovst Henry Ussings arkiv« i: Nordisk Missions Tidsskrift 2/1978 p. 105-25.
 17. L.C. Münster (f. 1860), præst i Flade ved Frederikshavn.
 18. Peter Hedegaard, (f. 1859), gårdejer i Sønderøxe i Vendsyssel, bm. i DMS 1898-1931.
 19. Jvf. resolutionsforslag A 67/98 af Münster/Hedegaard ved Ålborgmødet den 13. juli 1898 – DMS' arkiv i Rigsarkivet.
 20. Vilh. Schousboe (1841-1900), spr. ved Garnisons kirke i København 1879, biskop i Ålborg 1888, bm. i Københavns IM 1879-88, 1878 medstifter af KFUM i København.
 21. Jens Peter Agger (1856-1926) spr. i Hygum 1890-1914, var tilknyttet IM, bm. Sct. Lukasstiftelsen.
 22. P.J. Pedersen (1841-1926) stiftsprovst først i Ålborg senere i Ribe.
 23. Lars Peter Larsen (1862-1940), cand.theol. 1888, udsendt som missionær til Indien 1889-1899 af DMS, var derpå missionær blandt studenterne i Madras 1899-1910 (støttet af KFUM og en privat kreds), 1910-24 professor ved United Theological College i Bangalore, som han selv havde været med til at oprette, 1924-33 ansat af det britiske bibelselskab med henblik på en tamulsk bibeloversættelse. 1918 dr.theol.h.c. i Lund. se: Harald Nielsen: L.P. Larsen og Det danske Missionsselskab, i: Nordisk Missions Tidsskrift 4/1979 p. 164-172.
 24. Anna Elisabeth Larsen, f. Seidelin (1867-1903) viet 27. okt. 1899 til L.P. Larsen – se ovenfor.
 25. Jul. Ifversen (1863-1927), præst i København, bl.a. ved Helligkors Kirke.
 26. L.N.V. Balslev (1850-1916) spr. i Hårslev/Fyn og provst, var tilknyttet Kirkeligt Centrum uden nogen streng partilinie.
 27. Sofus Frants Berg (1860-1907), missionær i Indien 1887-1907.

28. Frederik Adolph Nielsen (1845-1918), spr. i Lemvig-Nørlem 1886-1904, hvorfra han kom til Mesinge/Fyn. I Lemvigtiden havde han nær forbindelse til IM.
29. Chr. Jensen Holt (1866-1933) søn af den bekendte indremissionær Jens Holt, Taulov. Spr. ved Nazareth Kirke i København.
30. Carl Viggo Götzsche (1833-1901) præst, senere (1896-1901) biskop i Ribe. Bm. i DMS 1896-1901 – fra 1897 som formand. Götzsche var ungdomsven med Beck.
31. Denne parantes synes at måtte tilskrives Løgstrup, idet kommentaren ganske ligner de noter, hvormed han undervejs har kommenteret fru Steemanns fremstilling.
32. Der mangler ganske afgjort et »ikke« på dette sted, da det var indholdet af Götzsches beslutning, jvf. den videre fremstilling.
33. Jvf. min udgivelse af denne korrespondance – se note 16.
34. Ifølge udkast til referat fra Ålborgmødet A 66/98 i DMS' arkiv i Rigsarkivet og Løgstrup: »Erindringerne, en gammel Missionssekretærs« p. 90 (utrykt materiale på Institut for Kirkehistorie, Århus) stammer denne bemærkning fra Ålborgmødet.
35. Hans Henrik Holten Lützhøft (1857-1943) var dengang præst i København, senere stiftsprovst i Odense.
36. F. Kornerup-Bang, ansat som indremissionær i Hjerm, Vestjylland, 1897.
37. Frederik Conrad Christian Holstein (1856-1924), lensgreve til Holsteinsborg/Sjælland, fra 1897 bm. i IM.
38. Chr. Sørensen, præst i København, bl.a. ved Garnisons Kirke, fra 1901 bm. i IM, fra 1905 redaktør af »Annexet.«
39. Carl Julius Moe (1848-1927) spr. i Skanderup, tidl. i Harboøre. Han prædikede ved den før omtalte begravelse i Harboøre den 27. nov. 1893. Bm. i IM 1909-1927 – fra 1915 som formand.
40. R.W. Winkel (1852-1934) amtsvejsinspektør, bm. i DMS 1898-1928, bm. i Københavns IM 1893-1934.
41. I originalen står der »thealask«, hvilket må bero på en skrivefejl hos Løgstrup.
42. H.G. Zeuthen (1839-1920) professor i matematik, bm. i DMS 1884-98 (kass kontrolør dvs. bestyrelsens kasserer). Broder til Fr. Zeuthen, IMs formand fra 1901, men ikke selv partitro IM'er.
43. Andreas Chr. Ludvig Grove-Rasmussen (1836-1904), spr. ved Sct. Hans Kirke i Odense, redaktør af Dansk Missionsblad 1882-1903.
44. Fredericiamødet den 9.-10. oktober 1889, hvor Indre Mission delvis overtog ledelsen, idet Vahl blev formand og Løgstrup blev sekretær.
45. Frederik Kristian Nielsen (1846-1907) blev i 1877 professor i Kirkehistorie, 1900 fulgte han Schousboe som biskop i Ålborg, flyttede 1905 som biskop til Århus. Nielsen var grundtvigianer.
46. Til komiteen for lovændringer valgtes præsterne: C.J. Holt, Vilh. Beck, L.C. Münster og Chr. Sørensen samt proprietær R. Heilmann (Kalbygård, senere Tousgård ved Århus) og af bestyrelsen Götzsche og Løgstrup.
47. Odensemødet fandt sted i dagene 15.-16. november 1898. Dette møde var nærmest et antiklimaks til det dramatiske Ålborgmøde. Her fik Götzsche tilslutning til sin tanke om, at DMS var hele den troende menigheds arbejde, men denne beslutning fik ingen praktisk betydning. IM kontrollerede fra nu af bestyrelsesarbejdet.
48. L.E.L. Tobiesen (1841-1929) spr. i Flemløse/Fyn 1883-1917, provst – tilhørte Kirke-ligt Centrum – medlem af Det kirkelige Udvalg 1903-07 (valgt af KC).
49. Hermann Axel Otto Busch (1854-1934), præst, bm. i DMS 1898-1934 – fra 1904 formand og fra 1907 tillige sekretær.

50. Frederik Zeuthen (1837-1915) i årene 1885-93 stiftsprovst i Viborg, derpå spr. i Fredericia. Bm. i IM 1879-1915 – fra 1901 som formand.